

BİLİM AKADEMİSİ AKADEMİK ÖZGÜRLÜKLER RAPORU 2023-2024

A. Sunuş

1 Aralık 2024 verilerine göre Türkiye’de 129 devlet (ikisi pasif), ve 75 vakıf üniversitesi (biri pasif) bulunmaktadır¹. Toplam 204 üniversiteyle Türkiye, nüfusu benzer ülkelere oranla çok geniş bir yükseköğretim kurumları ağına sahiptir².

Bilim Akademisi, önceki yıla ait raporda olduğu gibi bu yıl da Akademik Özgürlükler Endeksi’nde (Academic Freedom Index-AFI)³ Türkiye’nin konumunu kamuoyunun dikkatine sunmaktadır. Friedrich-Alexander Üniversitesi (Erlanger-Nürnberg, Almanya) ve V-Dem (Varieties of Democracy- Demokrasi Çeşitleri) Enstitüsü tarafından geniş kapsamlı bir uluslararası iş birliği ile geliştirilen Akademik Özgürlükler Endeksi, açık erişimli ve çok boyutlu bir veri tabanını kullanarak 179 ülke için 0-1 arasında değişen bir değer saptamaktadır. Son güncelleme yılı olan 2023’e ait verilerin sunulduğu interaktif harita incelendiğinde Türkiye’nin AFI skorunun geçen on yıl içinde giderek daha azalarak 0.09 değerine düştüğü görülmektedir. Bu puanla Türkiye, akademik özgürlüklerin en çok kötüleştiği on ülke arasında, en alt yüzde onluk dilimde, Küba ile Afganistan arasında yer almaktadır. Dünya genelinde akademik özgürlükler alanında genel bir geriye gidiş olduğu izlenmekle birlikte, Türkiye Avrupa Yüksek Eğitim Alanında Beyaz Rusya (0,04), Azerbaycan (0,14) ve Rusya Federasyonu (0,20) ile birlikte açık ara en gerideki ülkelerden biri durumundadır. Öyle ki, komşu ülkeler arasında sadece Suriye Türkiye’den daha kötü bir skora

¹ <https://istatistik.yok.gov.tr> (son erişim tarihi: 16.1.2025).

² Nüfusu 68 milyon olan Fransa’da 85; nüfusu yaklaşık 84 milyon olan Almanya’da 109 ve nüfusu 69 milyon olan Birleşik Krallıkta 144 üniversite bulunmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki bu ülkelerdeki üniversitelerin pek çoğu 200 yıldan fazla bir geçmişe sahip olup kökleri 12. ve 13. yüzyıla kadar uzanan pek çok üniversiteye de ev sahipliği yapılmaktadır. [https://www.eduvizyon.com/fransada-universite-egitimi/#:~:text=Fransa'da%20kaç%20üniversite%20var,vb%20\)%20üniversitelerde%20mühendislik%20diploması%20verilmiyor;https://www.studyinuk-turkey.com/ingilterede-egitim/ingiltere-universite-siralamalari/#:~:text=İngiltere'de%20144%20üniversite%20bulunmaktadır.etkeni%20göz%20önünde%20bulundurma%20gerekir;https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Hochschulen/Tabellen/hochschulen-hochschularten.html](https://www.eduvizyon.com/fransada-universite-egitimi/#:~:text=Fransa'da%20kaç%20üniversite%20var,vb%20)%20üniversitelerde%20mühendislik%20diploması%20verilmiyor;https://www.studyinuk-turkey.com/ingilterede-egitim/ingiltere-universite-siralamalari/#:~:text=İngiltere'de%20144%20üniversite%20bulunmaktadır.etkeni%20göz%20önünde%20bulundurma%20gerekir;https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Hochschulen/Tabellen/hochschulen-hochschularten.html) (son erişim tarihi: 9.12.2024).

³ <https://academic-freedom-index.net> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

(0,07) sahiptir. Genel değerlendirmenin alt başlıklarında bu puanın biraz üstüne çıkılsa da genel düzey Türkiye'deki bilim özgürlüğünün büyük bir baskı altında olduğunu sergilemektedir.

Akademik özgürlükler alanındaki veriler V-Dem Enstitüsü'nün Demokrasi Endeksi verileriyle de uyumludur. Buna göre Türkiye "seçimsel otokrasi" (*electoral autocracy*) olarak değerlendirilmekte ve endeksin sondan %20-30'luk diliminde, 179 ülke arasında 140. sırada yer almaktadır. Bu iki verinin birbirine paralel olması, 2024 yılı Nobel Ekonomi Ödülü sahiplerinden Bilim Akademisi üyesi Prof. Dr. Daron Acemoğlu ve meslektaşlarının, liberal demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinin ekonomik gelişmişlikle yakından ilişkisini ortaya koydukları çalışmalarıyla da paralellik göstermektedir.

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2023⁴ ve 2024⁵ Türkiye raporlarında, üniversitedeki akademisyenlerin ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerin demokratik gerileme kapsamında değerlendirilmeye devam ettiği görülmektedir. Raporda, 2019 yılında Anayasa Mahkemesi'nin Zübeyde Fusun Üstel⁶ hakkında verdiği ihlal kararından sonra bazı barış imzacısı akademisyenlerin mahkeme kararlarıyla görevlerine iade edildiği belirtilse de, bu konuda ihraç edilen bütün akademisyenleri kapsayan bir örnek bir uygulamadan bahsetmek mümkün değildir.

Biçimsel olarak Türkiye halen Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının (*European Higher Education Area*) bir parçasıdır. Ancak 208 (204 Üniversite ve 4 Yüksekokul) yüksek öğrenim kurumu arasındaki derin nitelik farkı, Avrupa Birliği raporlarında da sorunlu olarak değerlendirilmektedir. Buna ek olarak, demokratikleşmenin en önemli bileşenlerinden olan ifade özgürlüğü alanında yürütmenin, üniversiteler üzerindeki yaygın kontrolünün, akademik özgürlüklerin ihlaliyle paralel bir nitelik gösterdiği vurgulanmalıdır. Aday ülke statüsü nedeniyle Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim Alanının önemli bir üyesi olduğunun vurgulandığı STOA (Panel for the Future of Science and Technology)⁷ 2024 raporunda, özellikle 2016 sonrasındaki ihraçlar ve kurum kapatmalarına vurgu yapılmakta, 2021 sonrasında Boğaziçi Üniversitesi'ne yönelik saldırıların devam ettiği belirtilmektedir. Aynı raporda "Horizon Europe Association" üyesi devletlerin bilim özgürlüğü ilkesine uygun katkılarının önemi sorgulandıktan sonra, "ortaklık anlaşmasında yer alan temel ilkelere uyulmaması, anlaşmanın herhangi bir zamanda feshedilmesine karar verebilecek olan Ortak Komitede ele alınmaktadır. Örneğin Türkiye, HEU'da (Horizon Europe) ortak bir ülkedir ve akademik özgürlüğü kısıtlama konusunda sorunlu bir geçmişe sahiptir" denilerek, AFI

⁴ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/eb90aefd-897b-43e9-8373-bf59c239217f_en?filename=SWD_2023_696%20Türkiye%20report.pdf (son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁵ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/8010c4db-6ef8-4c85-aa06-814408921c89_en?filename=Türkiye%20Report%202024.pdf (son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁶ Başvuru Numarası: 2018/17635 (R.G. Tarih ve Sayı: 19/9/2019 – 30893).

⁷ <https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/home/highlights> (son erişim tarihi: 4.2.2025).

(*Academic Freedom Index*) istatistiklerinde en sonlarda yer alan Türkiye'nin akademik özgürlükler konusundaki kritik durumuna bir kez daha dikkat çekilmektedir⁸.

Avrupa Üniversiteler Birliği'nin (EUA) 2023 yılı Üniversite Özerklik Raporunda Türkiye, 2017'de veri sağlamadığı için yer bulamamış olmakla birlikte, artık tekrar yer almaktadır⁹. Kurumsal, mali, personel ve akademik özerklik başlıkları altında incelenen üniversitelerde, Türkiye'nin son yıllardaki yeri konusundaki gelişmeler kaygı verici niteliğini sürdürmektedir. Akademik özgürlükler konusunda Türkiye %46 puanla en düşük seviyenin bir üstünde yer almaktadır. Bir alt seviye ile aradaki fark sadece 6 puandır. Ancak EUA Raporunun sadece katılımcı devletlerden gelen verilerle hazırlandığı dikkate alındığında, akademik özgürlüklerle ilgili idari ve yargısal diğer olumsuz gelişmelerin rapora yansımadağı kabul edilebilir.

17/10/2019 tarih ve 7188 sayılı kanun değişikliğiyle 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa eklenen Ek Madde 41 ile getirilen "Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı"nın, hukuk öğreniminde ve mesleklerinde kalite getirmeyi amaçladığı belirtilse de, sayısı 83'e ulaşan ve herhangi bir liyakat kriteri gözetilmeksizin açılan hukuk fakültelerinin asıl sorunu oluşturduğu gerçeği göz ardı edilmektedir¹⁰. Eylül 2024'te yapılan ve fakülte bazında sonuçları ilan edilmeyen ilk sınavın, toplamda % 43'lük bir başarı oranıyla sonuçlanmış olması da kalite güvencesizliğinin bir kanıtı niteliğindedir¹¹. Avrupa'daki gelişmiş demokrasilerin nüfuslarıyla orantılı üniversite sayılarında bakıldığında, Türkiye'deki üniversite sayısının demokratik gelişme endeksine katkıda bulunmadığı görülmektedir.

Akademik kalite ve liyakatin uzun soluklu bir süreç olduğu gerçeği, Türkiye'de açıkça görmezden gelinmeye devam etmektedir. Niteliğin değil, niceliğin tek ölçüt olduğu bu anlayışta, yüksek öğrenim kurumu sayısının çeyrek asırlık bir dönemde 76'dan 208'e, öğretim elemanı sayısının 70 binden 185 bine ve öğrenci sayısının ise 1,6 milyondan 8 milyona çıkmış olması bir başarı olarak gösterilmektedir¹². Oysa tek başına personel sayısının iki buçuk kattan fazla artması, bu süredeki öğretim elemanı artışının nitelikte paralel ilerlemiş olamayacağına en önemli göstergelerinden birisidir. Bunun yanı sıra bazı orta ölçekli şehirlere ikinci bir üniversite "müjdesinin" verilmesi de¹³ nicelik eksenli akademi anlayışının sürdürülmek istendiğini göstermektedir.

⁸ Horizon Europe: Protecting academic freedom. Strengthening and improving implementation of Recital 72 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/757804/EPRS_STU\(2024\)757804_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/757804/EPRS_STU(2024)757804_EN.pdf) (STOA Raporu – Haziran 2024) (son erişim tarihi: 1.12.2024).

⁹ <https://www.eua.eu/publications/reports/university-autonomy-in-europe-iv-the-scorecard-2023.html> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

¹⁰ Hukuk fakültelerindeki profesör kadrosundaki öğretim üyesi eksiği için bkz. <https://www.birgun.net/haber/1453-bolumde-profesor-yok-549828>

¹¹ <https://artigercek.com/guncel/hukuk-meslegine-giris-sinavinda-adaylarin-yuzde-57si-elendi-321452h> (Son erişim tarihi: 4.1.2025).

¹² <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/cumhurbaskani-yardimcisi-yilmaz-22-yilda-universite-sayimiz-76dan-208e-yukseldi-6955160>

¹³ <https://www.sabah.com.tr/sanliurfa/2024/03/13/sanliurfaya-ikinci-universite-mujdesi?paging=2>

Türkiye uluslararası raporlarda, Avrupa'daki mevcut dört farklı sistemin tamamen dışında yer alan ve seçilmiş üyelerden oluşan herhangi bir akademik kurulun dahil olmasını ya da nitelik kriterini gözetmeyen tek istisna olarak gösterilmektedir. 2018 yılından bu yana, daha önce de eleştirilen rektör atama yöntemi tamamen terk edilmiş ve tek yetkili organ olarak cumhurbaşkanı belirlenmiştir. 2017 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliğinden sonra çıkarılan 2 Temmuz 2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 135. maddesi uyarınca *“Devlet ve vakıf üniversitelerine rektör, Cumhurbaşkanınca atanır. Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör ataması, mütevellî heyetinin teklifi üzerine yapılır”*.

Anayasa Mahkemesi'nin 4 Haziran 2024 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan kararıyla¹⁴ bu madde iptal edilmiştir. Mahkeme, rektör ataması, kamu hizmetlerine girme hakkına ilişkin bir düzenleme içerdiğinden, konunun bir Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenemeyecek yasak alanda olmasına dayanarak “konu bakımından yetkisizlik” sebebiyle iptal kararı vermiştir. Ancak bu önemli iptal kararıyla ilgili en önemli birinci sorun, kararın Resmî Gazetede yayınlanmasından on iki ay sonra yürürlüğe girecek olmasıdır. Yani 4 Haziran 2025 tarihine kadar cumhurbaşkanı bu münhasır yetkisini hem devlet, hem de vakıf üniversitelerinde kullanmaya devam edecektir¹⁵.

İkinci sorun ise, Mahkeme'nin anayasaya aykırılık incelemesinde esasa girmeden, sadece konu bakımından yasak alanda olmasına dayanarak iptal kararı vermiş olması ve ne hukuk devletine, ne de Anayasa madde 130-131 kapsamında üniversitelerin niteliğine uygun bir değerlendirme yapmamış olmasıdır. Yani Mahkeme, rektör atamalarını 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda yeniden düzenleyecek olan kanun koyucuya herhangi bir niteliksel sınır koymamıştır. Dolayısıyla kanun koyucunun KHK'deki düzenlemenin aynısını kanunla düzenleme olasılığı ve tehlikesi varlığını sürdürmektedir¹⁶.

2018 yılından bu yana rektörlerin doğrudan doğruya cumhurbaşkanı tarafından atanması sadece kurumsal özerkliğe değil, diğer bütün bağımsızlık unsurlarına da doğrudan etki eden bir nitelik taşımaktadır. V-Dem veri tabanı verilerine göre kurumsal özerklikte Türkiye 179 ülke arasında 154'üncü sırada yer almaktadır. Rektörlerin üniversite, özelde de fakülteler üzerindeki yetkileri düşünüldüğünde, başta akademik özgürlükler olmak üzere, kadrolar ve mali konularda genel

¹⁴ Esas Sayısı : 2018/117, Karar Sayısı : 2023/212, Karar Tarihi : 7/12/2023 (R.G. Tarih – Sayı : 4/6/2024 – 32566).

¹⁵ Nitekim Ağustos ayında, iptal edilen ama iptal kararı on iki ay sonra yürürlüğe gireceği için uygulanmaya devam eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine dayanılarak, cumhurbaşkanı tarafından on üç rektör daha atanmıştır. <https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/egitimciler-erdoganin-rector-atamalarina-tepki-gosterdi-2238692>

¹⁶ Mevcut anayasal düzende dahi rektörlük seçimlerinin üniversitelerin bileşenlerine daha fazla hak ve yetki verilerek düzenlenebileceğine ilişkin olarak bkz. <https://t24.com.tr/yazarlar/ali-d-ulusoy/aym-nin-yeni-iptal-karari-rectorleri-ve-yok-uyelerini-etkiler-mi,45197>.

akademik özgürlük alanlarına doğrudan müdahale etme olanakları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bilim özgürlüğü ve bilim alanında çalışanların ifade özgürlüğü, aşırı sağ popülist siyasal akımların güç kazanmaya başlaması ya da iktidara gelmesiyle dünyanın bütün ülkelerinde önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Dikkat çekici olan bir husus da İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan kurumsal insan hakları mekanizmaları çerçevesinde kabul edilen asgari standartların dahi sorgulanmaya başlanmasıdır.

Liberal-demokratik siyasal düzenin beşiği sayılan Avrupa Birliği ve ABD’de yükselen yeni sağ popülist akımlar, demokratik gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak, dünya genelinde daha otoriter ve hukuk devleti ilkelerinden uzaklaşan bir yönetim tarzına yönelimi artırmaktadır^{17,18}. Bu yeni popülist akımlarda insan hakları konusundaki asgari standartlar, en temel varsayımlarından başlayarak tartışmaya açık bir konu olarak ele alınmaktadır. Demokratik bir tartışmanın başlangıç noktası ve zemini olarak kabul edilmesi gereken hususlar (örneğin, mutlak işkence yasağının kabulü, ayrımcılık yapılmadan herkesin insan haklarının öznesi olduğunun kabulü, yani kadınların, LBGTQ+’ların, bazı dini inanç sahiplerinin vb. haklardan yoksun bırakılmaması) üzerinde uzlaşmanın ortadan kalkması, demokratik tartışmayı ve bunun aracı olan ifade özgürlüğünü de tehdit etmektedir. Aşırı sağ popülist hareketlerin en büyük argümanı ise, bazı şeylerin tartışma dışında bırakılması nedeniyle ifade özgürlüklerinin sınırlandırılıyor olduğudur.

Almanya’da yayınlanan haftalık “Die Zeit” gazetesinin vakfi tarafından yapılan araştırmacı anketinde ortaya çıkan sonuçlar, bilim özgürlüğünü Anayasasında mutlak bir hak olarak düzenleyen bu ülkedeki düşük endişe oranlarının varlığının bile tehlike çanlarının çalması için yeterli olduğunu göstermektedir. Ankete cevap veren araştırmacılar, araştırma (%83) ve ders konularının seçilmesi (%76), projelerin yürütülmesi (%64) ve sonuçlarının yayınlanması (%80), ders materyallerinin seçimi (%92) konusunda “daha çok özgür” hissettikleri cevabını vermiştir. Kalan orandaki araştırmacıların kendilerini “daha az özgür ve sınırlanmış” hissetmeleri, otoriter politik akımların gelişmiş demokrasilerde de etkisini göstermeye başladığının işareti olarak kabul edilmektedir¹⁹. Dünya çapında tehdit altında bulunan akademisyenlere ve yükseköğretim kurumlarına ilişkin veri toplayan “Scholars at Risk” Ağının 2024 yılı raporu da bilim özgürlüğünün siyasal gelişmelerden ne denli doğrudan etkilendiğini belgelemektedir²⁰.

7 Ekim 2023 tarihinde Hamas’ın sivillere yönelik saldırısının ardından, İsrail’in misilleme olarak Filistinlilerin en yoğun şekilde yaşadığı Gazze’ye yönelik uluslararası hukuk kurallarını ihlal eden

¹⁷ Editorial, The rise of populist radical right parties in Europe. 2024. International Sociology, 39(6), 591-605.

¹⁸ *Trump Is Leading a Global Surge to the Right* <https://www.nytimes.com/2025/01/23/world/europe/trump-europe-right-immigration-ukraine.html> (son erişim tarihi: 23.01.2025)

¹⁹ <https://www.zeit-stiftung.de/themen/thema/224-studie-zur-akademischen-redefreiheit-veroeffentlicht-> (Raporun yayınlanma tarihi: Ekim 2024) (son erişim tarihi: 1.12.2024).

²⁰ <https://www.scholarsatrisk.org> (son erişim tarihi: 1.12.2024).

ve soykırım iddialarına yol açan saldırıları, sadece uluslararası ilişkiler alanında etkili olmadı. Bu savaşın nedenlerini ve sonuçlarını tartışan, her iki tarafın da gerçekleştirdiği insan hakları ihlallerine dikkat çeken ve uyulması gereken uluslararası hukuk normlarına uyulması çağrısında bulunan birçok akademisyen ve/veya kurum da her iki tarafın hedefi haline geldi ve bilim özgürlüğü, çok güncel bir siyasi çatışmanın doğrudan etkisi altında kaldı. Gazze Şeridindeki eğitim kurumlarının ve özellikle var olan üniversitelerin İsrail Ordusu tarafından bilinçli olarak hedef alınması insan hakları ve akademik özgürlükler açısından geçen yıla ait bir kara leke olarak tarihin sayfalarına geçti²¹.

Son olarak, bilimsel açıdan gelişmiş Batılı ülke yönetimlerinin ayrımcılığa varan seyahat vizesi koşulları ve randevu sayılarının sistemik biçimde kısıtlanması Türkiye'deki üniversite öğrencileri ve araştırmacıların eğitim programlarına ve bilimsel toplantılara katılmaları ve meslektaşlarıyla iletişim kurmalarına engel olabilecek hale gelmektedir²². Kongre bildirileri kabul edilen ancak vize sürecinin uzaması nedeniyle toplantılara katılamayan araştırmacıların durumu dikkate alınmalıdır. Bu konuda yapılmış bir istatistik değerlendirme bulunmamakla birlikte anekdotal olaylarda artış olduğu görülmektedir. Dünya genelinde sistematik bir ayrımcılık ve ırkçılığa varan uygulamalar daha önce rapor edilmiştir²³. Durumun devam etmesi özellikle genç araştırmacılar için temel akademik haklar arasında yer alan akademisyen hareketliliğinin ihlal edilmesine varabilecektir ve dikkatle izlenmelidir²⁴.

B. Üniversitelerin Kurumsal Özerkliği Alanında Yaşanan Erozyonlar

1. Boğaziçi Üniversitesi

Boğaziçi Üniversitesi'nin akademik bağımsızlığına yönelik çok yönlü saldırılar 2021 yılından bu yana hız kesmeden devam etmekte olup üniversitenin akademik kalitesini geriletken uygulamalara karşı öğretim üyelerinin ve öğrencilerin direnişleri de sürmektedir.

- 20 Aralık 2023 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi (BÜ) Senatosu, Fen Edebiyat Fakültesi'nin iki ayrı fakülteye bölünmesine ve Yönetim Bilimleri Fakültesi'nin kapatılmasına karar verdi. Belirtmek gerekir ki, bu kararı alan Boğaziçi Üniversitesi Senatosu'nun bazı üyeleri, birden fazla görevi üstlendiklerinden, bir makamdan/oydan fazlasını temsil ederek gerçekte mükerrer oy kullanmaktadır. Bir grup öğrenci bu kararı üniversitenin özerkliğini kısıtlamaya

²¹ <https://www.nytimes.com/2025/01/06/arts/historians-gaza-israel-education.html?searchResultPosition=13> (son erişim tarihi: 16.1.2025).

²² <https://www.bbc.com/turkce/articles/c4nnwpp5xd0o> (son erişim tarihi: 16.1.2025).

²³ Waters, J. L., Adriansen, H. K., Madsen, L. M., & Saarinen, T. (2024), (Un)wanted bodies and the internationalisation of higher education. *Progress in Human Geography*, 48(6), 879-897. <https://doi.org/10.1177/03091325241257538>

²⁴ Mills, D., 2022, Academic Mobility in Higher Education. Paper commissioned for the World Higher Education Conference 18-20 May 2022.

yönelik bir girişim olarak değerlendirdi ve protesto gösterilerine başladı. 25 Aralık'ta BÜ Öğrenci Temsilciliği Kurulu "Demokratik Üniversite" nöbeti ilan etti. Sonrasında fakültelerin yeniden yapılandırılması kararını protesto eden 16 öğrencinin üniversite kimlik kartlarını iptal edildi ve üniversiteye girişleri yasaklandı. Buna ek olarak, BÜ yönetimi öğrencileri bir ay süreyle uzaklaştırma kararı aldı. Bildirim e-posta yoluyla yapıldı ve BÜ öğrencilere kendilerini bir disiplin komitesi önünde savunma fırsatı vermedi²⁵.

- Öğrencilerin açtığı dava üzerine İdare Mahkemesi 2 Ocak 2024 tarihinde yürütmeyi durdurma kararı verdi. 2 Ocak'ta öğrenciler kimlik kartlarının yeniden çalışmaya başladığını bildirmişler; 3 Ocak'ta da BÜ öğrencilere uzaklaştırma cezalarının kaldırıldığını iletmıştır. Risk Altındaki Akademisyenler, yükseköğretim makamlarının, disiplin cezaları verirken gerekli süreci, şeffaflığı ve adilliği sağlamakla yükümlü olduğunu belirttikten sonra, bu tür olayların, sonuçları sonradan giderilse dahi, akademik özgürlük üzerinde caydırıcı bir etki yaratmakta ve genel olarak demokratik topluma zarar vermekte olduğunu önemle vurgulamaktadır²⁶.
- Güz 2024 dönemi Boğaziçi Üniversitesi'nde yine protestolarla başladı. Akademik usullere uyulmadan yapılan atamalarla göreve başlatılan iki öğretim üyesinin verdiği sosyoloji dersleri öğrenciler tarafından seçilmeyerek protesto edildi. Atamaların akademik standartları düşürdüğünü ifade eden öğrenciler, hak etmedikleri yerde olan kişilerden ders almak istemediklerini söylerken, üniversitelerdeki antidemokratik uygulamalara da dikkat çektiler²⁷.
- Boğaziçi Üniversitesi mezunları, öğrencileri ve toplumun pek çok kesiminden meslek sahipleri 'Özgür, özerk ve demokratik üniversiteler' için imza kampanyası başlattı. Boğaziçi Üniversitesi'ndeki baskıların dördüncü yılına girilirken metinde, "Özgür, özerk ve demokratik üniversite taleplerinin anayasal haklar olduğuna inanıyoruz. Demokratik yollarla dile getirilen Boğaziçi Üniversitesi direnişini meşru gördüğümüzü ve desteklediğimizi ifade ediyor, bu irademizi baskılara maruz kalan diğer tüm üniversite ve eğitim

²⁵ <https://www.scholarsatrisk.org/report/2023-12-25-bogazici-university/> (son erişim tarihi: 1.12.2024).

²⁶ <https://www.scholarsatrisk.org/report/2023-12-25-bogazici-university/> (son erişim tarihi: 1.12.2024).

²⁷ <https://www.evrensel.net/haber/529726/bogazicili-ogrencilerden-parasut-hoca-boykotu> (son erişim tarihi: 1.12.2024).

²⁸kurumları için de yineliyoruz. Tüm Türkiye'de özgür, özerk, demokratik bir üniversite ideali gerçekleşene kadar kabul etmiyoruz"²⁹ denildi.

- Ekim 2022'de sözleşmesi uzatılmayarak görevine son verilen Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü Dr. Öğretim Üyesi Tolga Sütü, İstanbul 12. İdare Mahkemesi'nde açtığı davayı kazanarak görevine geri döndü. Yönetim bu kararına gerekçe olarak Sütü hakkında Akşam ve Yeni Şafak gazetelerinde çıkan haberleri göstermişti³⁰.
- Bilgisayar Mühendisliği Anabilim Dalı Başkanlığı görevinden alınan Prof. Dr. Cem Say da görevine iade edildi³¹.
- Boğaziçi Üniversitesi'nin öğretim elemanları, kamuya açık bir mektupla görevlerinden haksız şekilde alınmış olan dekanların görevlerine iade edilmesini talep etti³².
- Boğaziçi Üniversitesi Aydın Doğan İletişim Enstitüsü kapatılarak Boğaziçi Üniversitesi Medya Çalışmaları Enstitüsü kuruldu³³. Yürütmenin tek yetkili ve sorumlusu olan cumhurbaşkanının, bu kararını hangi kamu yararı gerekçesine dayanarak aldığı hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir.
- “Üniversite giriş kartları yönetim tarafından hukuksuz şekilde iptal edilen mezunlar tarafından oluşturulan Boğaziçi Üniversitesi için Mezunlar Girişimi (BÜİM), kartların hukuksuz iptali ve “kayım yönetimi”ni protesto etmek için Boğaziçi Üniversitesi (BÜ) Güney Kampüs Etiler Kapı önünde toplandı. Kampüse girişi hukuksuz şekilde engellenen BÜ emekli akademisyenlerinin de katılım gösterdiği toplanmada “Kabul Etmiyoruz, Vazgeçmiyoruz” pankartı açılırken BÜ akademisyenleri de 826. Akademisyen Nöbeti kapsamında mezunlarla eş zamanlı olarak kampüs içerisindeki Güney Meydan'da toplanarak hukuksuz kararları protesto etti”³⁴.
- BÜVAK'ın (Boğaziçi Üniversitesi Vakfı), tartışmalı rektörler Melih Bulu ve Naci İnci döneminde okul yönetiminin keyfi harcamalarına engel olması nedeniyle Rektör İnci, Boğaziçi Üniversitesi'ni Geliştirme Vakfı (BUVAKIF) kurdu. Bununla eşzamanlı olarak BÜVAK mütevelli heyeti üyeliğine yapılan

²⁸ <https://www.evrensel.net/haber/523483/prof-dr-cem-say-bogazicindeki-gorevine-iade-edildi> (son erişim tarihi: 4.1.2025).

²⁹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/bogazicinden-ozgur-ve-demokratik-universite-icin-imza-kampanyasi-haber-1658922>

³⁰ <https://medyascope.tv/2024/01/25/akademisyen-tolga-sutlu-bogazici-universitesine-actigi-davayi-kazandi/>

³¹ <https://x.com/BounEmek/status/1871608389731852605> (son erişim tarihi: 16.1.2025).

³² https://x.com/say_cem/status/1806363087416520743/photo/1

³³ 8991 sayılı Cumhurbaşkan Kararı, RG: 20.09.2024 (32668).

³⁴ https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/bogazicinde-hukuksuz-kayyim-kararlari-protesto-2202721?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc

atamalar da yargıya taşındı. BÜVAK'a normalde yılda bir ila beş mütevelli heyeti üyesi atanırken ve öncesinde BÜVAK mütevelli heyetinin görüşü alınırken, Şubat-Haziran 2023'te 98 üye, Kasım 2023'te ise 65 kişi daha vakfın mütevelli heyetine atandı³⁵.

- Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi Can Candan, iki kere görevinden alınıp göreve iade edildi, ancak ardından üçüncü kez görevden alındı. Bu süreçte öğretim üyesi olarak ders verememiş, maaşını alamamış ve yıpratıcı sürecin bütün maddi ve manevi yükünü göğüslemek zorunda kalmıştır. Bu uygulama, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin "yıldırma etkisi" (*chilling effect*) dediği etkiyi yaratarak, akademik özgürlük mücadelesi veren diğer akademisyenlere gözdağı verilmesinin de bir aracı haline getirilmiştir³⁶.

2. Liyakat

- Üniversitelerin kanuna uygun olarak yönetilmesi, kamu kurumları olarak harcamalarının kanuna uygun yapılması, aslında bir ilke olarak dile getirilmesi dahi gerekmeyen en temel ölçütlerdir. Ancak Sayıştay'ın Ankara'daki devlet üniversiteleriyle ilgili 2023 raporu, Kamu İhale Kurumu'nun iznini gerektiren ihalelerin usulsüz yapıldığını, kanunen olanaklı olmayan ihale usulleriyle gerçekleştirildiğini, üniversite tarafından kiraya verilen işletmelerin işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı olmaksızın faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra taşınmazlara ait bakım ve onarım niteliğindeki değer artırıcı harcamaların ilgili varlıkların değerine eklenmediği de raporda belirtilmektedir³⁷.

Benzer mali usulsüzlükler Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde de tespit edildi. Buna göre üniversitenin bazı bilimsel araştırma altyapı projelerinin bütçelerinin, üniversitenin bazı birimlerinin tıbbi cihaz ve diğer demirbaş ihtiyacını karşılama amacına yönelik kullanıldığı; üniversiteye tahsis edilen arsaların muhasebe kayıtlarına alınmadığı, dolayısıyla bilançoda da gösterilmediği tespit edildi³⁸.

³⁵ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesi-vakfina-yapilan-atamalar-yargiya-tasindi/>

³⁶ <https://t24.com.tr/haber/bogazici-universitesi-nde-uc-kez-gorevine-son-verilen-akademisyen-can-candan-universiteler-agir-hasarli.1180999>; <https://t24.com.tr/haber/gorevine-iade-edilmisti-kayyim-yonetim-prof-dr-cem-say-i-yeniden-gorevden-aldi.1179345>

³⁷ <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/sayistay-raporlari-ankaradaki-universitelerin-usulsuzluklerini-gozler-2251111>

³⁸ <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/sayistayin-van-yuzuncu-yil-universitesi-denetim-raporunda-butcenin-2251479>

- Objektif bilimsel ölçütlere ve işin gereklerine uygun şekilde yapılması gereken kadro atamalarının, halen “kişiye özel koşullarla” ilan edilmesi ve atama yapılması, akademideki liyakat sorunu bakımından büyük bir sorun oluşturmaktadır. Verilecek birkaç örnek, genel tablonun bir parçasıdır: “Birçok devlet üniversitesi, Resmî Gazete’de yüzlerce araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi³⁹ ilanı açarken bazıları açtığı kadroları herhangi bir gerekçe göstermeden düzeltti veya iptal etti. 2023’ün son günlerinde yüzlerce akademik kadro ilanı açan devlet üniversiteleri bu yılın ilk üç ayında bunlardan 41’ini hiçbir gerekçe göstermeden iptal etti. İptal edilen kadro ilanlarının 127 tanesi için ise Resmî Gazete’de düzeltme duyurusu yayımlandı. Söz konusu kadro ilanından 55’i düzeltilirken 29’u iptal edildi. Ayrıca, devlet üniversiteleri 2023’te açtıkları kadroların toplam 87 tanesini gerekçe göstermeden iptal ederken 337 ilana da düzeltme duyurusu yaptı. Aynı süre içinde özel üniversiteler 88 kadrosunu iptal etti, 177 ilanda da düzeltme yaptı”⁴⁰.

Kadro ilanı ile işe alınması planlanan kişiden daha üstün niteliklere sahip adaylar başvurduğunda sıklıkla başvuru bu yol, akademik liyakatin objektif niteliğini zedeleyici bir nitelik taşımaktadır. Kurumun somut ihtiyaçlarıyla açıklanamayacak bu uygulama, yüksek öğretim kurumlarının olması gereken yarışmacı ve salt liyakate dayanan açık niteliğiyle de çelişmektedir.

- Doçentlik kriterlerinde sıklıkla ve üniversitelerden görüş alınmadan yapılan değişiklikler ise hem öğretim üyelerinin çalışma planlarında yarattığı belirsizlik, hem de kriterlerin hangi kalite yükseltme amacına hizmet etmesinin amaçlandığına ilişkin bir açıklama yapılmaması nedeniyle eleştiriye açıktır. Özellikle de dil yeterlilik koşullarının minimuma indirilmesi, uluslararası bilim camiasının bir parçası olma politikalarıyla açık bir çelişki arz etmektedir.

3. Çok Sayıda Üniversite/Fakülte Açılması

- Sunuş kısmında da belirtildiği üzere, ölçsüz ve kontrolsüzce artan üniversite ve fakülte sayıları, sadece liyakat esaslarının korunması ve nitelikli öğretimin sağlanması bakımından değil, aynı zamanda mezunların iş piyasasındaki durumları açısından da sorun oluşturmaktadır⁴¹. Artan üniversite mezunu işsiz sayısı nedeniyle CHP Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer, soruna dikkat çekerek çözümüne yönelik politikaların hayata geçirilmesi amacıyla Meclis Araştırması açılmasını istedi. Üniversite sayısındaki artışın, mezun sayısının

³⁹ <https://www.birgun.net/haber/once-sinav-yapti-sonra-kadroyu-iptal-etti-508467>

⁴⁰ <https://www.birgun.net/haber/128-akademik-ilana-iptal-520371>

⁴¹ <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abbas-guclu/mesleksizlik-7112015>

hızla çoğalmasına neden olduğunu, istihdam imkanlarının aynı oranda genişlememesi sonucunda üniversite mezunu işsizlerin, toplam işsiz nüfusun üçte birini oluşturduğunu belirten milletvekili, bu sorunun çözümü için, eğitim ve istihdam sistemindeki temel sorunların birlikte ele alınması gerektiğini belirtti⁴².

- YÖKAK verilerine göre, 2021-2023 arasında 878 bin 909 öğrenci çeşitli nedenlerle üniversite eğitimini yarıda bıraktı⁴³. Gelecek kaygısı ve ekonomik problemlerle biçimlenen bu tercihlerin üniversitelerin akademik yeterliliğiyle ve liyakatle yakından ilişkili olduğu aşikardır ve ancak bütünlüklü politikalarla çözüm üretilebilir.
- Madalyonun öteki yüzünde ise, Türkiye’deki nitelikli üniversitelerde iyi eğitim almış mezunların, hızlanan bir ölçüde beyin göçüyle kaybediliyor olmasıdır. TÜİK’in 2021-2023 dönemine ilişkin yükseköğretim beyin göçü istatistiklerine göre, göç oranı 2023’te yüzde 2’ye yükseldi. Mezunların göç etmeyi en çok tercih ettikleri ülke yüzde 21,4’le ABD, yüzde 17,5’le Almanya, yüzde 11,2’yle Birleşik Krallık, yüzde 6,9’la Hollanda ve yüzde 4,9’la Kanada oldu⁴⁴. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, göç edilen ülkelerin sadece ekonomik refah bakımından Türkiye’ye göre daha ileride olması değil, aynı zamanda V-Dem Demokrasi Endeksinde de üst sıralarda yer alıyor olmasıdır (ABD 23.; Almanya 12.; Birleşik Krallık 20.; Hollanda 14. ve Kanada 24. sırada yer almaktadır)⁴⁵. Yani göç eden kişilerin tek nedeni ekonomik olmayıp aynı zamanda siyasal bir tercihi de yansıtmaktadır.

4. Öğrencilerin İfade Özgürlüğüne ve Öğrenim Haklarına İlişkin Müdahaleler

- 7 Mart 2024 tarihinde, İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden oluşan bir grubun Dünya Kadınlar Günü münasebetiyle düzenlemek istedikleri yürüyüş polis tarafından engellenmiş ve 10 protestocu gözaltına alınmıştır. Polis, “LGBTIQ+” yazılı bir pankart nedeniyle öğrencilerin fakülte kapısından çıkmasını engellemiştir⁴⁶.
- Emek Partisi (EMEP) İstanbul Milletvekili İskender Bayhan, İçişleri Bakanının yanıtlaması istemiyle soru önergesi vererek şu olayı gündeme getirmiştir: “Bursa Teknik Üniversitesi’nde öğrenim gören bir Emek Gençliği üyesinin ikamet ettiği Süleyman Çelebi Kredi ve Yurtlar Kurumunda kaldığı odaya gelen yurt güvenlik görevlileri Emek Gençliği üyesini yurt müdürü Köksal Saka’nın odasına götürmüşlerdir. Gençlik örgütü üyesi, yurt müdürü Köksal Saka’nın

⁴²<https://www.gazeteduvar.com.tr/chpli-gurer-issiz-nufusun-3te-biri-universite-mezunu-haber-1658810>

⁴³<https://www.gazeteduvar.com.tr/yuksekogretimde-umut-kalmiyor-878-bin-ogrenci-egitimi-birakti-haber-1713345>

⁴⁴<https://www.diken.com.tr/tuik-universite-mezunlarinda-beyin-gocu-orani-yuzde-2/>

⁴⁵ https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf (son erişim tarihi: 16.1.2025)

⁴⁶<https://www.scholarsatrisk.org/report/2024-03-07-istanbul-university/> (son erişim tarihi: 1.12.2024).

odasında, kendisini terörle mücadele biriminde istihbaratçı olarak tanıtan iki şahısla karşı karşıya bırakılmıştır. Emek Gençliği üyesine, okuduğu bölüm, kardeş sayısı ve ailevi bilgileri dahil olmak üzere birçok kişisel bilgisi açıklanmış ve kendisini uzun süredir takip ettiklerini itiraf etmişlerdir. Konuşmanın devamında, partinin terörle ilişkilendirildiği, kanlı eylemler düzenlediği, provokasyonlara açık bir parti olduğu gibi gerçek dışı bilgiler verilmiştir.

Bilindiği üzere, Anayasanın 68/7 maddesi uyarınca “Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir” ve bu doğrultuda 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 11/2a maddesi uyarınca Yükseköğretim öğrencilerine, siyasi partilere üye olamayacaklar arasında yer verilmemiştir. Aynı şekilde 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 59/2 maddesinde açıkça yükseköğretim kurumlarının öğrencilerinin, siyasi partilere üye olabileceği düzenlenmektedir.

- Öğrencilerin ifade özgürlüğünü ilgilendiren, disiplin işleriyle ilgili önemli bir gelişme ise, Anayasa Mahkemesi’nin 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 54. maddesinde düzenlenen ve öğrencilerin ifade özgürlüğüne kısıtlamalar getiren bazı hükümleri iptal etmesi olmuştur⁴⁷. Karara göre, önceki düzenlemede disiplin cezasına konu edilen “Yükseköğretim kurumu içinde izinsiz olarak bildiri dağıtmak, afiş veya pankart asmak” ve “Yükseköğretim kurumuna ait kapalı veya açık mahallerde yetkililerden izin almadan toplantılar düzenlemek” düzenlemeleri iptal edilmiş ve Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Ortaöğretim kadar yükseköğretimde de, başta ekonomik nedenlerle, kayıt yaptırmama ya da kayıt sildirme sayılarının hızla yükseldiği bir dönemde⁴⁸, öğrencilerin barınma sorunlarını güçleştiren uygulamalar, yükseköğretim alanında başka bir sorun kaynağıdır. Kapatılan öğrenci yurtları⁴⁹, yükseltelen öğrenci kayıt⁵⁰ ve yemek ücretleri⁵¹, yüksek zamlı Kredi Yurtlar Kurumu yurt

⁴⁷ AYM kararı, E. 2023/78, K. 2024/55, k.t. 22.02.2024, RG: 19.04.2024 – 32522.

⁴⁸ https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/ogrenciler-buyuksehirlerden-kaciyor-universiteyi-terk-edenlerin-sayisi-2155139?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc

⁴⁹ <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/mimar-sinan-guzel-sanatlar-universitesi-ogrencilerinden-kadin-yurdunun-2240313>

⁵⁰ <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sabanci-universitesinden-yeni-donem-fiyatlarina-fahis-zam-turk-2229548>

⁵¹ <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/ege-universitesinden-yemeklere-yuzde-100-zam-2251953>;
<https://t24.com.tr/haber/sakarya-universitesi-nde-yemege-yuzde-100-zam,1179291>

ücretleri⁵², toplu taşıma ücretlerinin artırılması⁵³, yükseköğrenime erişimi zorlaştıran başlıca unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Kocaeli Üniversitesi (KOÜ) Umuttepe Kampüsünde Nevruz kutlamasına katılıp polis müdahalesi sırasında gözaltına alınan ve ardından üniversitenin başlattığı disiplin soruşturmasında kendisine kınama cezası verilen öğrenci Melisa Kaya, açtığı davaları kaybedince Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) bireysel başvuruda bulundu. AYM, öğrencinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiş ve 5000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir⁵⁴.
- “Ankara 9. İdare Mahkemesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Senatosunun 2022’de yürürlüğe koyduğu Yurtlar Yönetmeliğinin iptaline karar verdi. Karara göre, yönetmelikte yer alan “genel ahlâk” ya da “sosyal medyadan üniversite yöneticilerine hakaret” gibi kapsamı belirsiz ve öğrencilerin yurtlardaki geleceğini, ODTÜ Rektörlüğü ve Yurtlar Yönetiminin inisiyatifine bırakan maddeler yürürlükten kaldırıldı. Mahkemenin, yaptırma maruz kalacak öğrencilerin hangi eylemlere karşı hangi cezaları alacağını bilmesi gerektiği yönünde gerekçelendirdiği kararda, disiplin suçlarının tespitinin idareye bırakılması durumunda keyfi uygulamalara gidilebileceğinin de altı çizildi”⁵⁵.

5. Mezuniyet Törenlerine ve Üniversite Şenliklerine Yönelik Müdahaleler

- Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi yönetimi, tasarruf tedbirlerini gerekçe göstererek mezuniyet töreni için kapasitesi uygun bir salon olanağı sunmadı. Duruma tepki gösteren öğrenciler, “Bir etkinlik için konferans salonu bulabilen bir okul, öğrencilerin en özel günü olan mezuniyet gününde neden uygun ortamı sağlamaz veya sağlamak istemez” diye sordu. Öğrenciler üniversite yönetimine beş ücretsiz alan alternatifi sundu ancak üniversite yönetimi beş seçeneği de reddetti.
- ODTÜ Rektörlüğü attığı bir e-posta ile Bahar Şenliğinin iki güne indirileceğini ve Devrim Sahnesinin şenlik programında yer almayacağını duyurdu. Buna tepki gösteren öğrenciler, yaptıkları toplantı çağrısında 35. Bahar Şenliğinin

⁵²<https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/universiteliye-bir-yuk-daha-kyk-zammi-2244151>;

<https://t24.com.tr/haber/bogazici-nde-yurtlara-yuzde-60-zam,1184027>

⁵³ <https://www.sabah.com.tr/gundem/2024/06/27/chpli-belediyenin-ulasim-zammina-ogrencilerden-tepki>

⁵⁴ Melisa Kaya Başvurusu, Başvuru Numarası: 2018/19529 (k.t. 1.11.2023).

⁵⁵https://bianet.org/haber/mahkemedan-karar-genel-ahlaki-koruyan-odtu-yurt-yonetmeliği-hukuka-aykiri-290528#google_vignette

Devrim Sahnesi de dahil olmak üzere tüm yapı taşlarıyla birlikte gerçekleştirilmesi için ellerinden geleni yapacaklarını ifade ettiler⁵⁶. Haftalarca süren protestolar ve açıklamalar sonucunda öğrenciler Bahar şenliği açılışını Devrim Stadyumunda yaptılar⁵⁷.

C. Bilim Özgürlüğü

- Ordu Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin mezuniyet töreninde Hipokrat Yemini'ndeki "hastanın cinsel yönelimi" kısmı üniversite yönetimi tarafından sansürlenmek istendi. Öğrenciler ise sansürü tanımayarak ilgili bölümü de okudu. Bunun üzerine aileleri de alkışlarla öğrencilere destek verdi. Törende Hipokrat Yeminini okutan Dekan Yardımcısı Tuba Gül ise olayın ardından düzenlenecek kokteyli iptal ederek aile üyelerini ve öğrencileri okulun dışına çıkarttırdı⁵⁸.
- Benzer bir "Hipokrat Yemini" krizi Ankara'daki Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nin mezuniyet töreninde de yaşandı. Cenevre Bildirgesinde yer alan "hekimlik mesleğinin evrensel değerlerine aykırı bir usul eşliğinde yapmaya ve ayrımcılık yapmamaya" ilişkin ilkeyi açıklayan "cinsiyet, cinsel yönelim ve etnik köken" ifadeleri yemin metninden çıkarıldı. "Kararlılıkla, özgürce ve onurum üzerine, ant içerim" ifadesinin yerini ise "Açıkça, özgürce ve namusum üzerine ant içerim" aldı. Öğrenciler, metnin okunması sırasında sessiz kalarak yönetimi protesto etti⁵⁹.

D. Akademisyenlerin Kişilik Hakları ve Güvenlikleri ile İlgili İhlaller

- Üniversite bünyesinde görev yapan akademisyen ve sendika temsilcilerine mobbing uyguladığı mahkeme kararlarıyla kesinleşen Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü Nükhet Hotar hakkında "X" sosyal medya platformunda "mobbingci" ifadesini kullanan Doç. Dr. Aksel Çelik hakkında, aynı üniversiteden bir başka

⁵⁶https://www.birgun.net/haber/ogrenci-senligine-sahip-cikiyor-521691#google_vignette

⁵⁷ <https://www.evrensel.net/haber/519631/uluslararası-odtu-bahar-senligi-devrimde-basladi-ректорler-gelir-gider-baki-olan-direnistir> (son erişim tarihi: 16.1.2025).

⁵⁸<https://www.gazeteduvar.com.tr/hipokrat-yeminine-sansure-izin-vermeyen-ogrenciler-salondan-cikarildi-haber-1701908>

⁵⁹https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/ankara-yildirim-beyazit-universitesi-tip-fakultesinde-hekimlik-andini-2217245?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc#google_vignette

Benzer Hipokrat yemini krizi için bkz. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi: <https://t24.com.tr/haber/abant-izzet-baysal-universitesi-nde-hekimlik-andi-ndaki-cinsel-yonelim-ifadesine-yasak,1170701>

akademisyen tarafından yapılan ihbar sonucunda disiplin soruşturması açılarak kademe ilerlemesini durdurma cezası verildi⁶⁰.

- Üniversite öğretim elemanlarının en önemli görevi ve hakkı olan bilim üretme ve yayın yapma hakkı, üniversite içinden ya da dışından gelen baskılarla sansüre uğradığında hem bilim özgürlüğü hem de ilgili öğretim üyesinin ifade özgürlüğü ihlal edilmiş olmaktadır. 2021 BAGEP Ödül Sahibi Volkan Yılmaz'ın İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yayınlanması planlanan "Cumhuriyetin 100 Yılı Kitapları" seçkisinde yayınlanmak üzere hazırladığı "İnsan Haklarına Dayalı Bir Cumhuriyet'in Baskılanan Sesi: Eşcinsellerin ve Transların Onur Mücadelesi" başlıklı yazısının seçkiden çıkarılması bunun örneklerinden birisidir. Seçkinin editörü Nacide Berber 2024 yılının Mayıs ayında yazara, İstanbul Büyükşehir Belediyesi yönetiminin seçkiyi ancak bu yazının çıkarılması kaydıyla yayınlama kararı aldığını Volkan Yılmaz'a iletmıştır. Bu sansür uygulamasına tepki olarak Nacide Berber ilgili seçkiye editörlük yapmayacağını İBB'ye bildirmiş ve istifa eden editörle birlikte yazar, seçkinin tüm yazarlarını uygulanan sansür hususunda bilgilendirmiştir. Tüm yazarlar sansüre tepki olarak seçkiden bölümlerini çekme kararı almışlardır. Sonuç olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin seçkisi yayımlanamamıştır.
- Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nde 28 yıldır çalışan ve 2011'den beri Hukuk Müşaviri olarak görev yapan B.A., 31 Temmuz 2023'te üniversiteye rektör olarak atanan Süleyman Kızıltoprak'ın sistematik baskısına maruz kaldığını belirterek suç duyurusunda bulundu. Yapılan suç duyurusunda, B.A. açığa alındığını ve kendisinin yerine rektörün eşinin arkadaşının atandığını anlattı. Rektör Kızıltoprak, daha sonra B.A. hakkında 'vekalet ücretleri dağılımı sırasında harcama yetkilisi olarak kamu zararı oluşmasına sebep olmak' suçlamasıyla soruşturma başlattı. Ancak B.A., söz konusu vekalet ücretleri dağılımında ve harcamalarda yetkili olmadığını belirterek rektör hakkında sahte delil oluşturmaktan suç duyurusunda bulundu. B.A., ayrıca baskılara maruz kaldığını ve açığa alınmasının usulsüz olduğunu belirterek rektör hakkında suç duyurusunda bulundu⁶¹.
- Devlet üniversiteleri ile vakıf üniversiteleri arasında sosyal güvence ve özlük hakları farkı, 2547 sayılı Kanunda yapılan değişikliğe rağmen varlığını sürdürmektedir. 15.4.2020 tarihinde Yükseköğretim Kanunu'nda (Ek Madde 8) yapılan değişiklikle "Vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarına, unvanlarına göre Devlet yükseköğretim kurumlarında ödenen ücret tutarından az ücret verilemez. Bu fıkra kapsamında Devlet yükseköğretim

⁶⁰ <https://www.evrensel.net/haber/529122/mobbingciye-mobbingci-diyen-akademisyene-ceza>

⁶¹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/benim-arkam-saglam-dedi-universite-personelini-mitle-tehdit-etti-haber-1684783>

kurumlarında ödenen emsal ücretin hesaplanmasında ilgili mevzuat uyarınca aylıklara ilişkin hükümlerin uygulandığı kadroya bağlı ödemeler dikkate alınır” hükmü eklenmişti.

Özellikle akademik yılın sonunda vakıf üniversitelerinde yaşanan ve tamamen piyasa mantığına dayanan, akademik bir gerekçesi olmayan işten çıkarmalar, Eğitim-Sen tarafından sıklıkla dile getirilmekte, iş güvencesi ve sosyal hak taleplerinin yerine getirilmesi istenmektedir⁶².

Bu pratik doğrultusunda Maltepe Üniversitesi, öğretim görevlileri arasından 23 kişiyi "bölüm kapatma ve küçülme" gerekçesiyle işten çıkardı. "İddialara göre, üniversite, kıdem tazminatı tavanının artacağı temmuz ayı öncesinde bu kararı aldı. İşten çıkarmaların, gelecek dönem ders programlarının zaten planlanmış olması nedeniyle akademik planlamayı da olumsuz etkileyebileceği belirtildi"⁶³. Arel Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi ve Fenerbahçe Üniversitesi'nde de benzer işten çıkarmalar basına yansdı⁶⁴.

- Haliç Üniversitesi araştırma görevlilerinin, SGK girişlerinin araştırma görevlisi olarak değil, "Diğer Üniversite ve Yüksek Okul Öğretim Üyeleri" olarak yapıldığı ortaya çıktı. Konuya ilişkin açıklamada bulunan Birlik Sendikası, "Vakıf üniversitesi emekçilerine yapılan bu haksız ve hukuksuz uygulamaların karşısında mücadele etmeye sonuna kadar devam edeceğiz. Ayrıca yasanın takipçisi olması gereken YÖK'ü de buradan uyarıyoruz, görevinizi yapın" çağrısında bulundu⁶⁵.
- Akademik niteliksizliğin artmasına paralel şekilde üniversitelerdeki mobbing iddialarında da artışlar görülmektedir. Eğitim Sen İzmir Üniversiteler Şubesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (İKÇÜ) Sosyoloji Bölümünde Araştırma Görevlisi Damla Topbaş'ın uzun süredir sistematik mobbinge maruz kaldığını ifade ederek istifa ettiğini duyurdu. Sendikadan yapılan yazılı açıklamada, "*Kamu kurumlarında giderek artan mobbing vakaları ne yazık ki İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesinde (İKÇÜ) kaygı verici bir boyuta ulaşmıştır. Bu baskıcı uygulamaların son örneği, üyemiz Damla Topbaş'ın, uzun süredir maruz kaldığı sistematik mobbing sonucunda işini bırakmak zorunda kalmasıdır. Damla Topbaş, 2021 yılından bu yana İKÇÜ Sosyoloji Bölümünde Araştırma*

⁶²<https://x.com/EgitimSenist6/status/1795814255415136598/photo/1>; <https://www.politkyol.com/vakif-universitelerinde-akademisyen-kiyimi-asil-sebep-universitelerin-piyasalasmasi?swcfpc=1>

⁶³ <https://t24.com.tr/haber/maltepe-universitesi-nde-kuculme-iddiasıyla-isten-cikarmalar-akademisyenler-tepkili.1172744>

⁶⁴https://bianet.org/haber/ozel-universitelerde-akademisyen-kiyimi-100den-fazla-cikartma-var-297217#google_vignette

⁶⁵<https://t24.com.tr/haber/halic-universitesi-nde-ucuret-esitsizligi-sgk-girislerinde-usulsuzluk-yapildi.1147087>

Görevlisi olarak görev yapmaktaydı. Ancak akademik kariyerine odaklanması gerekirken, amirlerinin sistematik mobbingine maruz bırakılmış, doktora eğitimi engellenmiş ve vasıflı bir akademik personel olmasına rağmen idari görevlerde çalıştırılmıştır. Üyemizin doktora eğitimi için talep ettiği görevlendirme hukuksuz bir şekilde reddedilmiş, bu yetmezmiş gibi mesnetsiz bir soruşturma başlatılarak baskı altına alınmıştır. Tüm bu süreç, adeta bir cezalandırma aracı olarak işletilmiştir” denildi⁶⁶.

- “Eğitim Sen Tekirdağ Şubesi, Yönetim Kurulu Üyesi Doç. Dr. Zeynep Set’in, görev yaptığı Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünde üniversite yönetiminin sistematik baskılarına ve mobbingine maruz kaldığını açıkladı. Eğitim Sen Tekirdağ Şubesi tarafından konuya ilişkin yapılan yazılı açıklamada, Doç. Dr. Zeynep Set’in liyakatsiz atamaya yaptığı itirazla mobbingin başladığı belirtildi⁶⁷.
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde görevli Prof. Dr. Cemil Yücel, sosyal medyada yaptığı paylaşımın ardından gözaltına alındı. Adliyeye sevk edilen Yücel, ifadesinin ardından serbest bırakılırken, üniversiteden, "Prof. Dr. Cemil Yücel açığa alınmıştır” açıklaması yapıldı⁶⁸.
- Anayasa Mahkemesi (AYM) akademisyen olan başvuru Mahiye Sevin Bayraktar’ın Ankara Üniversitesi’nde bildiri dağıtması ve afiş asması nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal olduğuna karar verdi⁶⁹.

E. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

YÖK’ün 2023 yılı istatistiklerine göre devlet ve vakıf üniversitelerindeki toplam kadın/erkek paritesi, kadın profesörlerde %34,66; doçentlerde %42,6, Doktor Öğretim Üyelerinde ise %47,73’tür. Akademik kariyerin ilk basamağı olan Araştırma Görevliliğine başlayan kadın yüksek lisans/doktora öğrencisi oranının yine devlet ve vakıf üniversitelerindeki toplam oranının %54,61 olduğu⁷⁰ gözetildiğinde, akademik kariyer basamaklarındaki “cam tavan” daha iyi görülmektedir.

⁶⁶<https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/izmir-katip-celebi-universitesinde-mobbing-istifasi-2252099>

⁶⁷ <https://www.birgun.net/haber/akademisyene-hem-mobbing-hem-surgun-514024>

⁶⁸https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sosyal-medya-paylasimi-yuzunden-prof-dr-cemil-yucel-gozaaltina-alindi-2214669?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc

⁶⁹Mahiye Sevin Bayraktar Başvurusu, Başvuru Numarası: 2020/2264 (k.t. 19/03/2024), RG: 8/7/2024 (32596).

⁷⁰ <https://istatistik.yok.gov.tr> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

YÖK'ün istatistikler sayfasında idari görevlerdeki akademik personelin cinsiyetine göre ayrıştırılmış bir veriye rastlanmamıştır. Ancak internette yapılan araştırmada, 21 Kasım 2024 itibarıyla aktif haldeki 127 devlet üniversitesinin sadece 4'ünde⁷¹, 74 vakıf üniversitesinin ise 11'inde⁷² kadın rektörün görev yaptığı görülmektedir. Üniversitelerdeki dekan sayısına erişim ise daha zordur. YÖK'ün bu konuda cinsiyete göre ayrıştırılmış bir istatistik yapması, Avrupa Birliği Uyum sürecinin en başından beri talep edilen toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının bir gereğidir.

Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi (2015) YÖK bünyesinde üniversitelerin katılımıyla hazırlanıp üniversitelere yollanmış ve bu bağlamda üniversitelerde araştırma merkezleri ve kadın çalışmaları birimleri açılmıştı. Ancak hemen dört yıl sonra YÖK Başkanı Yekta Saraç tarafından YÖK sitesinden kaldırılan bu belgenin yürütme tarafından kabul görmemesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin “kadın ve aile sorunları” başlığı altında ele alınması, modern demokrasilerdeki eşitlik anlayışının tersine bir bakış açısını sergilemekte ve bunun izdüşümleri özellikle kadına yönelik şiddet eylemlerinde her gün daha da fazla deneyimlenmektedir. YÖK söz konusu kararın “Belge'nin toplumsal değerler ve kabuller bakımından mütenasip olmadığı ve toplumca kabul görmediği”⁷³ gerekçesine dayandırmıştı.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi yürürlükten kaldırılmış olmasına rağmen, birçok üniversitede toplumsal cinsiyet çalışmaları yapan merkezler çalışmalarını sürdürmekte ve üniversite bünyesinde hazırlanmış olan eylem planları ve politika belgeleri doğrultusunda çalışmaktadır. Bu merkez ve belgelerin sadece birkaçını saymak gerekirse: TED Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezi⁷⁴, Bilkent Üniversitesi Cinsel Taciz ve Saldırısı Raporlama ve Önleme Birimi (SHARP)⁷⁵; Ankara Üniversitesi Cinsel Tacize ve Cinsel Saldırısı Karşı Destek Birimi (CTS); Ankara Üniversitesi Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezi; Atılım Üniversitesi Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ile Cinsel Taciz ve Saldırısı Önlemeye İlişkin

⁷¹<https://www.yok.gov.tr/rectorlerimiz/devlet-universitesi-rectorleri> (son erişim tarihi: 21.11.2024). Bu sayfada 128 üniversite ve rektörü listelenmekte olup “Uluslararası İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”ne atama yapılmadığı belirtilmektedir. YÖK'ün birim istatistiklerinde ise 127 aktif, 2 pasif devlet üniversitesi olduğu belirtilmektedir. Buradan, YÖK istatistiklerinin uyumlulaştırılmadığı anlaşılmaktadır.

⁷²<https://www.yok.gov.tr/rectorlerimiz/vakif-universitesi-rectorleri> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

Tüketici olmayan bir liste için bkz. <https://ctsuni.wordpress.com/cts-birimi-olan-universiteler/> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁷³ <https://bianet.org/haber/yok-toplumsal-cinsiyet-esitligi-tutum-belgesini-sitesinden-kaldirdi-205668> (son erişim: 5.1.2025)

⁷⁴ <https://genderstudies.tedu.edu.tr> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁷⁵<https://www.bilkent.edu.tr/www/cinsel-taciz-bildirme-ve-onleme-birimi/>. Benzer birimler için bkz. Bilgi Üniversitesi: <https://ctsob.bilgi.edu.tr/tr/>; ODTÜ: <https://citob.metu.edu.tr/>; Kadir Has Üniversitesi: <https://www.khas.edu.tr/cinsel-taciz-ve-cinsel-saldiriyi-onleme-birimi/>; Bahçeşehir Üniversitesi: <https://bau.edu.tr/icerik/17234-cinsel-taciz-ve-saldiriyi-karsi-destek-birimi-hakimizda> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

Politika Belgesi⁷⁶; Acıbadem Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı⁷⁷; ODTÜ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Planı⁷⁸; MEF Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı⁷⁹; Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı⁸⁰. Bunun yanı sıra Ankara Üniversitesi bünyesinde, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı var olup akademik hakemli bir dergi olan Fe-Dergi yayınlanmakta ve bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Sertifika Programı sunulmaktadır. Sabancı Üniversitesi'nde de "Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi" çatısı altında toplumsal cinsiyet yüksek lisans ve doktora programı sunulmaktadır⁸¹.

Taşra üniversitelerinde ise "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı"nın artık üniversite sitelerinde yer almadığı görülmektedir. Buna karşılık değişik üniversitelerin "Kadın ve Aile Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi" mevcuttur⁸². Bu dönüşüme sadece bir isim değişikliği olarak bakmak mümkün değildir. İsimle birlikte zihniyet de değişmiş ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler başta olmak üzere Anayasa'nın 10. maddesinin de gerekli kıldığı toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve fiili eşitliği sağlayacak önlemlerin alınmasına ilişkin devlet yükümlülüğünün ekseni kaydırılmıştır.

Kadir Has Üniversitesi'nin 2012 yılında kurulan "Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi"nin adı, basına da yansıyan ve büyük yankı uyandıran bir proje çalışmasına ilişkin haberlerden sonra, 1 Mart 2023 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelik değişikliğiyle, "Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi" olarak varlığını sürdürmektedir. Akademik araştırma özgürlüğünün sadece içeriğe değil, biçime de müdahale tehdidi altında olduğu bu örnekte de görülmektedir.

Üniversitelerde çağdaş bir öğrenim ve yaşam anlayışıyla yaşanması seküler toplumlardaki minimum beklentilerden birisidir. Bu nedenle üniversitelerdeki cinsiyetçi uygulamaları ya da cinsiyetler arası ilişkilerdeki yaklaşımlardan kaynaklanan hak kısıtlamalarını yukarıdaki hak ihlali başlıklarından birisinin altına koymak düşünülebilirse de, asıl sorun bunun da ötesinde, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin üniversite yöneticileri tarafından pekiştirilmeye çalışılmasıdır.

⁷⁶<https://www.atilim.edu.tr/files/mevzuat/Atılım%20Üniversitesi%20Toplumsal%20Cinsiyete%20Dayalı%20Ayrımcılık%20ile%20Cinsel%20Taciz%20ve%20Saldırıyı%20Önlemeye%20İlişkin%20Politika%20Belgesi.pdf>(son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁷⁷<https://www.acibadem.edu.tr/sites/default/files/document/2023/acu-tocep-2022.pdf> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁷⁸https://mems.metu.edu.tr/tr/system/files/cinsiyet_esitligi_plani.pdf (son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁷⁹ <https://www.mef.edu.tr/tr/arastirma/toplumsal-cinsiyet-esitligi-plani> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

⁸⁰ <https://sabanciuniv.edu/en/about/university/sabanci-university-gender-equality-action-plan> (son erişim tarihi: 4.2.2025).

⁸¹ <https://sugender.sabanciuniv.edu/en> (son erişim tarihi: 4.2.2025).

⁸²<https://bayburt.edu.tr/tr/kadin-ve-aile-sorunlari>. Aynı şekilde bkz. <https://alkukam.alanya.edu.tr>; <https://hukam.hitit.edu.tr>; <https://akasuam.erdogan.edu.tr>; <https://kadaum.cu.edu.tr>; <https://www.anadolu.edu.tr/arastirma/merkezler/kadin-ve-aile-calismalari-uygulama-ve-arastirma-merkezi> (son erişim tarihi: 21.11.2024).

Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü, öğrenci topluluklarının Uludağ Üniversitesi Bahar Şenliği'nin yapılması için yaptığı başvuruyu "Artık eskisi gibi bizim ahlak ve geleneğimize uygun olmayan tasvip etmediğimiz şenlikler olmayacak. *Akşam saatlerinde kızlı erkekli böyle konserler istemiyorum*" diyerek reddetmiştir⁸³.

Üniversitelerde cinsel taciz ve cinsel saldırıları iddialarının soruşturulması ve cezalandırılması, ancak kurumsal bir yapının oluşturulması ve istikrar sağlanmasıyla mümkündür. Sonuçsuz kalan soruşturmalar ya da icra edilmeyen cezalar, şikâyette bulunanlar üzerinde yıldırıcı bir etki yaratmaktadır. Anadolu Üniversitesi'nde kadın öğrencileri taciz ettiği iddiaları nedeniyle hakkında soruşturma açılan akademisyen C.S'nin aynı üniversitenin "Engelliler Entegre Yüksekokulu"nda görevlendirildiği ortaya çıkmıştır. CİMER'e şikâyette bulunan babanın şikâyet dilekçesindeki şu ifadeler, üniversite yönetiminin cinsel tacize ilişkin yaklaşımını da gözler önüne sermektedir: "Bölüm yönetimi ile görüştük, ancak 'C.S'nin espri anlayışının böyle olduğu, kötü amaçla yapmadığı ve konunun büyütülmemesi gerektiği' yanıtını aldık. Şikâyette bulunan baba ayrıca C.S'nin derste izinsiz bir şekilde başka bir kız öğrencinin göğüslerine dokunduğunu, fakülte kafeteryasında kız öğrenciler bilardo oynarken yanlarına gidip sözlü tacizde bulunduğunu da ileri sürmüştür⁸⁴.

F. Sonuç

2024 akademik yılında da dünyada ve Türkiye'de ifade özgürlüğü ve akademik özgürlükler alanında gerilemeler yaşanmıştır. Demokratik hukuk devleti alanındaki gerilemelere paralel olarak ilerleyen ve bu ilkenin güvencesi altında olan akademik özgürlüklerin, siyasetteki bu gelişmelerden farklı olması zaten beklenemezdi. Bu olumsuz gelişmelere rağmen, Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinin dört yılını dolduran, akademik kaliteden ödün vermemeyi, özgür düşünme ve tartışma alanı olarak üniversiteyi korumayı amaçlayan direnişleri, bütün dünyaya örnek olacak bir nitelik taşımaktadır.

2024 yılı Akademik Özgürlükler Raporu hazırlanırken, 2016 yılının Ocak ayında önce 1128, nihai halinde de 2212 akademisyen tarafından imzalanan Barış Bildirisi dokuzuncu yılını doldurdu. İmzacı akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu idari ve adli soruşturmalara maruz kaldı, bazıları tutuklandı. Son kertede beraat etseler de yaklaşık üçte birinin görevine Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnemeleriyle son verildiğinden, yaşadıkları maddi zorluklara bir de

⁸³https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/rektorlukten-bahar-senligine-izin-cikmadi-kizli-erkekli-konserler-2208102?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc

⁸⁴https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/tacizi-kabul-ettiler-odul-gibi-ceza-verdiler-2169837?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc

12.02.2025

soruşturmaların yarattığı endişe ve korkular eklendi. Anayasa Mahkemesi'nin Üstel kararına rağmen idari ve/veya adli soruşturmalardan ceza almayan ya da cezaları iptal edilen akademisyenlerin bir kısmı ise halen görevlerine dönebilmiş değiller. Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği yapılması gereken tek işlem görevinden ihraç edilen herkesin göreve iadesi iken, eşitsiz ve çelişkili uygulamaların devam etmesi, akademik özgürlükler bakımından büyük bir sorun ve ülkemizin hızla değişen siyasi atmosferiyle çelişki oluşturmaya devam etmektedir.

Türkiye'deki akademik özgürlük ihlalleri, bireysel olarak nitelikli araştırmalar yapan akademisyenleri etkiler hale gelmiştir. Basında yer alan, öğrencilerin barışçıl gösterilerine karşı polisin kampüse çağrıldığı görüntüleri ileri süren uluslararası araştırma ve eğitim kurumlarının, bu üniversitelerle sözleşme ilişkisine giremeyeceklerini beyan ettikleri, bu beyanlarına da kendi kurumsal dokümanlarını öne sürerek destek oldukları yeni bir aşamaya geçilmiştir. Ülkemizin uluslararası düzeyde birçok başarılı çalışmaya imza atan değerli akademisyenlerinin bir de bu nedenlerle beyin göçüne neden olabilecek müdahalelerden uzak durulmalıdır. Akademik yöneticiler, her paydaşın özgürlüklerine saygı gösteren ve bunları destekleyen kararlarla ilerlemeli; bunun yanında bireysel yıldırı olaylarının üzerine kararlı şekilde giderek, nitelikli ve korunaklı araştırma ortamları yaratmalıdır. Ancak bu türden uygulamalar ülkemizin akademik araştırma alanını hak ettiği düzeye taşıyacaktır.

Öğretim üyelerinin ve öğrencilerinin bileşenlerini oluşturduğu üniversiteler, hem toplumların gelişimine katkıda bulunacak tartışmalara katılmak, bunları yönlendirmek, hem de özgür bir düşünme ortamı içinde geleceğin sorularını şekillendirmekle yükümlüdür. Bilim Akademisi olarak, bu işlevin evrensel standartlarda yerine getirilmesini sağlama ve gözetme yükümlülüğümüz devam etmektedir.

Kamuoyunun bilgisine saygıyla sunulur,

12.2.2025 Bilim Akademisi Yönetim Kurulu